

El *rampí*(ALDC, IV, 842. El *rampí*)

El *rampí* és una eina que, generalment, “consisteix en un pal que fa de mànec que té a l’extrem un travesser proveït de pues i serveix per a arreplegar palla, gratar la terra, etc.” (DIEC). Tanmateix, els significants recollits presenten alguna variació en els referents: el travesser, que també pot ser de ferro, va amb pues o sense, usat per una persona o estirat per animals, i serveix per a recollir la palla o treure-la, arreplegar les espigues després de segar, arreplegar els rocs, agavellar l’herba, cobrir els formiguers, etc.

Rampí (s. XIV) és un der. de *rampa* (< gòtic *HRAMP ‘grapa, engrapadora’) amb el suf. *-í* (< -INU), que coneix les var. *rampín* 135, *rampins* 75, 77, 79, en plural per la pluralitat de dents o pues; *rampill* (var. *rampills* 113), format a partir de *rampí* i atracció de *rastell*: cal rebutjar que *rampí* sigui un tractament ioditzant de *rampill* > **rampii* > *rampí* perquè aquesta forma es troba en àrea no ioditzant (Alt Empordà) i, a més, els congèneres it. i oc. acaben en *-in(o)*; *rampell* 41, 128 és *rampill* amb canvi de sufix (*-ill* > *-ell*); *rampaina*, més que d’un hipotètic RAMI PAGINA ‘agregat de rama; agregat de ceps de vinya’ (DECat), creiem que és un der. de *rampa* amb el suf. *-aina*, a partir de ‘conjunt d’espigues recollides amb el rampí’. *Rastell* deriva del llat. RASTELLUM, dim. de RASTRUM (der. de RADERE ‘gratar, treure gratant’), que continua en el cat. *rastre* 132, 134, 166, 177, 187, 189, 190, i d’aquí *rastrell* 184; *rastrillo* 139, 144, 158, *rastrilla* 186 (← arag.). *Rascle* (var. *rascle* 89, 99, 102, 118, *rascllo* 94, 100, 106) és un postverbal de *rasclar* < *rascar* (< llat. *RASICARE, der. de RASUS, part. de RADERE ‘afaitar; polir; raspar’), amb repercussió de la líquida, ajudat formalment per *asclar* ‘estellar’; var. perifràstiques *rascle de la limpiesa* 135, ~ *de la palla* 135, ~ *d’entaular* 3, ~ *d’una mà* 3, ~ *de dues mans* 3; der. *rasclera* 67 (o ~ *de fusta* 49) i els dim. *rasclet*, *rascllet* 89, *rasclleta* 99, *rascleto* 15, 88, 95, 98, *rusclet* 23, *rascló* 43, *rasquiet* 108, per atracció de *rascar*; *risclet* 144, i d’aquí la var. rizotònica *riscle* 127.

Els altres mots basen la seva motivació en els semes: 1) ‘aplegar’: *arramador* 42, 43, der. de *ram*; *replegador* 70, *replegadora* 160, der. de *replegar*, de *plegar* (< APPLICARE ‘acostar, unir’) més el prefix intensiu *re-* (potser < RETRO);

2) ‘rascar’: *rall* 181, del llat. RALLUS ‘agullada’; *raspall*,

der. de *raspar* (< gòtic *HRASPON) amb el suf. *-all*, formador de noms d’estris (com *fregall*); var. ioditzada *raspai* 30; *rapaire* 71, der. de *rapar* (< gòtic *HRAPON ‘arrabassar, estirar pels cabells’) amb el suf. *-aire*, d’origen occità, ‘que fa la funció de *rapar*’, normalment aplicat a persones (*cadiraire*, *tramviaire*, etc.);

3) ‘(travesser) proveït de pues’: *pinte* 23, 29, 31, del llat. *PĒNCTINE < PĒCTINE, per propagació de la nasal a la primera síl·laba; *reixa* 170, pel conjunt de pues semblant a les barres paral·leles d’una reixa; la comparació de les pues per estirar la palla amb les urpes diabòliques deu ser l’origen de *diable* 40, 53, 58, 66, 110, 112 i *tiradimoni* 43;

4) ‘taula’: *taula* 131, 137, 139, 142, 149 (< llat. TABULA), sovint amb determinant (*taula d’arroplegar* 125 o ~ *d’arreplegar* 136, ~ *de repretar la tonga* 130, ~ *de replegar l’erada* 134, 139); *dolsa* 53, 58, 111-114, 117, 120, 122, 123, d’origen preromà, arrossegada per un animal, des de ‘guarnició que protegeix el pom d’una arma blanca’; *redable*, de RUTABULUM ‘espàtula; pala del forn’, var. *rodable* 120, per atracció formal de *roda*; *retabillo* 108 (< *retablillo* < *RUTABULELLU), de l’arag.;

5) ‘tirar, estirar’: *tiràs*, de verbal de (es)*tirassar* (< llat. vg. *TIRARE ‘disparar; estirar’) més el suf. intensiu *-às*, var. *estiràs* 53, 105, 109, 114, 131, 132, 134, 137-139 (“serveix per *estirassar*, apilar el blat” 38; veg. “*stirassar* la palla” en *Busa-Nebrija*).

Altres mots: *menador* 100, 102, der. de *menar* (< llat. MĒNARE ‘amençar; conduir’), pel fet d’empènyer l’estri; *pobre* 17, per la funció d’aquest *rascle*, que es passa sobre el rostoll, després de segar, per a recollir les espigues que han quedat.

No es veu la motivació en els mots *bergantí* 69, 126, 151 (var. metatitzada, *garbantí* 150), *piga* 111 i *rutx* ‘roig’ 9.

Geolingüísticament, *rascle* i *rasclet* ocupen força punts del cat. sept. i cat. occ.; *rampí* és propi del cat. central (amb *rastell*) i del mall. (on també es troba *rampaina*); *rampill* forma àrees del nord-occ.; *redable* s’estén pel tort., i *tiràs*, pel val.

Són mots normatius *rampí*, *rampill*, *rascle*, *rasclet*, *rascló*, *tiràs*, des del DG_I, 1932; *rastell*, des del DIEC_I, 1995.